

Moldovei⁶⁵. Epilogul învoielii se va produce la 26 august 1829, când rezolvarea definitivă a litigiului se va realiza prin predarea tuturor zapiselor de stăpânire ale lui Costache Roată. Acesta își păstra numai zapisele de cumpărături ce le făcuse tatăl său în anii 1804, 1807 și 1811, iar „...*cuconului Gheorghii Hermezău, agă (...)*” i-a dat copiile acestora. A rămas în suspensie un zapis ce nu a fost găsit și al cărui obiect era un schimb de pământuri făcut între neamul Iurășcesc și alți răzeși, zapis care „...*oricând să va ivi orișunde, să să dei dumisale agăi Hermeziu ca o hârtie ci-i însoțitoari de moșia dumisale Drăgești*”⁶⁶.

Roată – un ascendance bien connue dans les contrées de Roman et de Putna **Résumé**

Ayant les bases sur les sources archivistiques, l'ouvrage ci-présent relève une ascendance bien connue dans les contrées de Roman et de Putna, sous le nom de Roata.

Originaire du village Drăgești, la contrée de Roman, sur le cours de la rivière Siret, cette famille est signalée presque trois siècles durant entre 1558 et 1829, période pendant laquelle presque huit générations se sont succédées.

Propriétaire de considérables surfaces de terre à Drăgești mais aussi dans les villages avoisinés ou proches, comme Tulești (de nos jours disparu), Cornești, Peletuci, Filipești, appartenant à cette famille se sont remarqués des représentants des fonctions administratives illustres de la contrée de Roman.

Etant apparentée par des associations matrimoniales avec la famille Iurascu qui est devenue à la longue propriétaire d'un demi domain de la grande propriété de Drăgești, mais aussi de grandes surfaces de vigne de la contrée de Putna, j'ai émis l'hypothèse que la famille Roată de la contrée de Roman pourrait être apparentée avec ce „moș Ion Roată” du village de Câmpuri, de la contrée de Putna, ancien représentant des paysans de l'assemblée délibérante de la Moldavie, formée pour l'Union des Principautés de l'année 1859.

L'ouvrage développe largement l'usurpation des propriétés de Drăgești de la famille Roată par les Burchești, venus ici après l'émigration de la zone Moghilev à l'est de la rivière Nistru dans les années 1700. Après avoir soustrait les documents par divers moyens des autochtones durant cinq décennies, les frères Gavril et Ursu Burchi réussirent en 1768 à obtenir une décision par laquelle on leur attribuera presque trois quarts de l'entière propriété de Dragești.

Ce fait provoquera de longues procès des habitants préjudiciés y-compris des membres de la famille Roată avec les Burchești, procès qui se réglera à peine en 1829, après que l'entière propriété de Dragești a été achetée par Gheorghie Hermeziu.

⁶⁵ **Ibidem.**

⁶⁶ **Ibidem**, d. nr. 231.

IMPLICAȚIILE ROMÂNEȘTI ALE EVOLUȚIEI PROBLEMEI ORIENTALE ÎN DECENIILE 7-9 ALE SECOLULUI AL XVIII (II)

Laurențiu Stroe

După Küciuk-Kainargi, Rusia a devenit o putere garantă a independenței Crimeii și a privilegiilor Principatelor¹, iar dreptul domnilor de la București și Iași de a acredita la Istanbul însărcinați cu afaceri, beneficiind de prevederile dreptului internațional public, le conferea aparența unor prinți independenți².

Obligată, pentru moment, să accepte clauzele tratatului, Poarta nu se împăca cu renunțarea la drepturile ei asupra Principatelor Române, atât de lezate în stipulațiile amintite. Reinstaurarea sistemului fanariot, în ciuda opoziției boierimii române, demonstra faptul că menținerea lui era considerată un mijloc de a conserva dominația otomană³. Curtea de la Petersburg a considerat pacea ruso-turcă din anul 1774 benefică, deoarece îi deschidea calea de a interveni, oficial, în politica internă a Porții. Imperiul Otoman era în pericol să devină „partea orientală” a imperiului Rusiei⁴.

Conținutul Tratatului de pace de la Küciuk-Kainargi a provocat o puternică nemulțumire în Imperiul Otoman, fiind considerat, în special de ulemale, un semn de „ruină”⁵. În anul 1775 complicațiile din Crimeea, provocate de înlăturarea de către tătari a hanului Șahib Ghirai, partizan al Rusiei și înlocuirea lui cu Devlet Ghirai, au determinat Rusia să intervină. Ea a acordat sprijin unui alt competitor, Șahin Ghirai, ceea ce a dus la declanșarea unui „război civil în Crimeea, care a fost pe punctul de a degenera într-un nou război ruso-turc, deoarece atât Rusia, cât și Turcia urmăreau să-și asigure controlul asupra demnității de han, în fapt, asupra Crimeei, punct strategic de importanță capitală, pentru asigurarea dominației, în Marea Neagră”⁶.

La 17 iunie 1775, dragomanul Misiunii diplomatice a Suediei, la Istanbul, Ignatiul Mouradgea d’Ohsson a fost informat de marele dragoman al

¹ Leonid Boicu, **Principatele Române în raporturile politice internaționale (sec. XVIII)**, Iași, Editura Junimea, 1986, p. 204.

² Cf., **Ibidem**, p. 205.

³ Veniamin Ciobanu, **Capitolul 1699-1815**, p. 41, în vol. **România în relațiile internaționale 1699-1939**, Iași, Editura Junimea, 1980.

⁴ Idem, **La granița a trei imperii**, Iași, Editura Junimea, 1975, p. 12.

⁵ Leonid Boicu, **op.cit.**, p. 207.

⁶ Veniamin Ciobanu, **Noi informații documentare privind evoluția problemei orientale (sfârșitul sec. XVIII)**, p. 674, nota 2, în *III. Omagiul profesorului Dan Berindei*, XXXIX-XL, Iași, Editura Academiei Române, 2002-2003.

Porții otomane, Constantin Moruzi, despre „l'arrivée des députés Tartares, prenant delà (sic!) occasion de causer sur les affaires du tems. Il me dit d'abord que cette affaire de Crimée est aussi singuliere qu'epineuse que les tartares (sic!) avoient d'autant moins raison de se lever de la sorte contre les stipulations de la paix (Tratatul de la Küciuk-Kainargi – n.L.S.), qu'ils avoient été les premiers à demander aux Russes leur independance et à porter des facilités sur la cession de trois places (este vorba despre Kinburn, Kerci, Yenikale – n.L.S.) qu'ils reclamaient aujourd'hui; Que ni eux, ni la Porte Ottomane ne paroissoient avoir pour le moment, aucun moyen d'apporter du changement dans les affaires presentes; et que sur le moindre mouvement les Russes pouvoient d'abord faire avancer un Corps de 25 à 30000 hommes, que brideroit aussitôt la nation tartare”⁷.

Demnitarii otomani sperau că „de nouvelles negociations entre des mains amies et habiles pouvoient donner une nouvelle face aux affaires presentes”⁸. Marele dragoman Constantin Moruzi considera „la France et la Suede comme les meilleurs amis de la Porte”⁹, care, în viziunea cercurilor conducătoare de la Istanbul ar fi trebuit „să le sprijine eforturile de revizuire a tratatului de la Küciuk-Kainargi, ca un prim și decisiv pas în direcția repunerii raporturilor turco-ruse pe alte coordonate, conforme cu interesele zonale dar și euro-asiatice ale Porții Otomane”¹⁰.

Rusia s-a grăbit să ratifice tratatul, declarând că nu era dispusă să accepte nici o modificare, fără un nou conflict militar, ceea ce dădea păcii ruso-turce caracterul unui „armistițiu armat”¹¹.

Până la ratificarea tratatului de către Poartă, o parte a boierimii din Principate, adversara regimului fanariot, și-a intensificat activitatea, încercând să împiedice numirea unor noi domni de către sultan, desemnând chiar și un domn propriu, în Țara Românească. Două delegații, din București și din Iași, s-au prezentat la Istanbul¹², unde au cerut, printre altele, să se respecte autonomia și să se reinstituie domnia pământeană viageră. Poarta a refuzat înlocuirea sistemului fanariot cu domni pământeni.

Focarul de nemulțumire din Principate nu s-a stins, în vara anului 1775. În Moldova, opoziția crescândă față de domnul Grigore al III-lea Ghica l-a îngrijorat pe prințul Repnin, la trecerea prin Iași, în drum spre Istanbul. Prințul a informat de urgență Curtea de la Petersburg despre contestarea domnului Moldovei, ridicat la această demnitate prin protecția și voința țarinei Ecaterina

⁷ **Ibidem**, p. 672-673.

⁸ **Ibidem**, p. 673.

⁹ **Ibidem**.

¹⁰ **Ibidem**, p. 669.

¹¹ S.M. Soloviev, **Istoria Rossii s drevneșih vremen**, Kniga XV, Moskva, 1963, p. 96-97.

¹² Leonid Boicu, **op.cit.**, p. 209.

a II-a¹³. Liderii opoziției boierești au înmănat prințului un memoriu, în care se sublinia că Principatul „se supusese de bună voie, sub oblăduirea Porții” care era obligată să respecte autonomia și integritatea teritorială a Moldovei. Boierii insistau asupra revenirii la sistemul domniilor pământene și al alegerii domnului de către boierime¹⁴.

Deoarece, tocmai primise „dreptul de a vorbi” în favoarea Principatelor, Rusia s-a străduit să dea impresia unor preocupări active față de problemele acestora. În realitate, ea urmărea nu rezolvarea lor, potrivit aspirațiilor unei părți a boierimii românești, ci ridicarea prestigiului ca putere protectoare, slăbirea influenței Turciei asupra cercurilor conducătoare fanariote, edificarea unei baze de sprijin în cercurile locale ale boierimii, clerului și patriciatului¹⁵, obiective cuprinse în politica sa orientală. În acest scop, sub patronajul Rusiei funcționa la Istanbul o rețea de agenți cu misiunea de a depista, semnala și documenta cazurile încălcării de către Poartă a prevederilor de la Küciuk-Kainargi, pentru a oferi susținerea necesară protestelor Rusiei¹⁶.

În cazul delegațiilor boierești care s-au deplasat la Istanbul, în luna noiembrie 1774, trebuie menționat că Rusia s-a implicat în alcătuirea lor, deși era prea târziu pentru o răsturnare radicală de situație. Poarta, la insistentele presiuni ale fanarioților, desemnase deja domni în Principate¹⁷. Cu toate acestea, în momentul când marele vizir a refuzat să recunoască delegațiile, pretextând că nu se cuvenea ca suzeranul să negocieze cu supușii, ministrul plenipotențiar al Rusiei a intervenit în sprijinul lor, susținând că erau apărați de dreptul internațional¹⁸.

Evoluția *problemei orientale*, în general, a politicii Rusiei în Europa Orientală, în special, erau urmărite cu atenție de către Curtea de la Viena. Dorind să anexeze nordul Moldovei, mai ales după ce intrase în stăpânirea Galiției, ea era tot mai interesată de evenimentele politico-diplomatice și militare din zonă. Prin controlarea nordului Moldovei ar fi realizat o comunicație directă între Transilvania și teritoriile răpite Poloniei. La aceasta se adăuga excepționala poziție strategică, datorită căreia putea fie să secondeze planurile Rusiei, împotriva Imperiului Otoman, fie să le contracareze, amenințând din flanc, dacă nu ar fi ajuns la o înțelegere convenabilă¹⁹.

¹³ **Ibidem.**

¹⁴ Eudoxiu de Hurmuzaki, **Documente privitoare la istoria românilor**, Serie Nouă, Vol. I, **Rapoarte consulare ruse (1770-1796). Din Arhiva politică externă a Rusiei**, București, Editura Academiei, 1962, p. 100-102.

¹⁵ Leonid Boicu, **op.cit.**, p. 213.

¹⁶ G.S. Grosul, **Dunaiskie kneajestva vo vneșnei politike Rossii 1774-1806**, Kișinev, 1975, p. 73.

¹⁷ Leonid Boicu, **op.cit.**, p. 213-214.

¹⁸ Cf., **Ibidem**, p. 214.

¹⁹ Veniamin Ciobanu, **Capitolul 1699-1815**, p. 45.

Atitudinea binevoitoare față de planurile austrieșilor, adoptată de Rusia, în acele împrejurări, reflecta, de fapt, stadiul în care se afla, la acea dată, politica ei orientală.

După cum se știe, datorită războiului țărănesc condus de Emelian Pugaciov, Curtea de la Petersburg avea nevoie, mai mult ca oricând, de sprijinul Austriei, pentru a constrânge Poarta să accepte ratificarea tratatului de la Küciuk-Kainargi²⁰. Agresiunea austriacă în Bucovina a favorizat considerabil sarcina lui Peterson, reprezentantul diplomatic al Rusiei la Istanbul. Acesta a reușit să-i determine pe turci să ratifice tratatul²¹.

La sfârșitul anului 1776, Alexandr Stakiev, noul ministru al Rusiei la Istanbul, a impus plata primei tranșe a reparațiilor de război. Concomitent, el a încercat să faciliteze accesul în Marea Neagră, din Marea Egee, a patru nave de război ale flotei ruse, camuflerate în vase comerciale. Stratagema a fost descoperită și, cu sprijinul puterilor maritime, Poarta a interzis trecerea lor. Rusia a fost împiedicată, deci, să-și desăvârșească libertatea de navigație în Marea Neagră, prin blocarea liberei treceri a navelor sale de război prin Strâmțori²². În ceea ce privește partea de nord-vest a Moldovei, anexată de Curtea de la Viena, Poarta nu era afectată de problema diminuării tributului, acesta rămânând neschimbat²³. În același timp prezența austrieșilor în zonă reprezenta

²⁰ Idem, **La granița a trei imperii**, p. 26.

²¹ Andrei Oțetea, **Contribuție la chestiunea orientală**, în vol. **Scriseri istorice alese**, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1980, p. 125.

²² **Ibidem**, p. 121.

²³ Referindu-se la ratificarea, la 6 iunie 1775, a convenției austro-turce, de cedare a părții de nord-vest a Moldovei, către austriești, marele dragoman Constantin Moruzi, în timpul unei convorbiri particulare cu dragomanul Misiunii diplomatice a Suediei la Istanbul, Ignatius Mouradzea d'Ohsson, la 17 iunie 1775, „en parlant de la Cour de Vienne il (Constantin Moruzi – n.L.S.) laissa entrevoir le peu de confiance de la Porte en elle, et en même tems son etonnement de voir d'affaire de Moldavie terminée d'une maniere si raisonnable; et, entrant dans le detail de ces accommodements, il me confia qu'à la faveur de la cession de ces langues de terre qui procure le passage de la Transilvanie à leurs nouvelles acquisitions, les Allemends se sont desistés de toutes les autres pretentions et même de leurs droits sur une partie de la Bosnie et de Krisova avec la condition expresse de ne jamais elever des forteresses sur cette nouvelle frontiere de Moldavie” (cf., Veniamin Ciobanu, **Noi informații despre evoluția problemei orientale**, p. 673-674). În anexa raportului trimis de Ulrik Celsing cancelarului Suediei, la 17 noiembrie 1775, Ignatius Mouradzea d'Ohsson consemna că la 10 noiembrie 1775, marele dragoman al Porții Otomane, Constantin Moruzi „gemit en même tems sur la fatalité des circonstances, qui avoit mis la Porte, aussitôt après la Conclusion de la paix (pacea ruso-turcă de la Küciuk-Kainargi –n.L.S.), lors d'état d'obtenir au moins quelques adoucissement, puisque après Cinq mois d'attente l'entremise du Roi de Prusse n'avoit rien effectué, et que l'occupation de la haute Moldavie par les troupes d'Autriche, faisant craindre un nouvel orange, on s'étoit vû forcé de plier sous la nécessité et de faire l'échange des ratifications” (cf., **Ibidem**, p. 679).

o piedică concretă pentru Rusia, în cazul intrării trupelor sale în Moldova²⁴.

În timp ce Poarta încerca să obțină sprijinul diplomatic al Angliei și al Prusiei, pentru a eluda unele dintre prevederile Tratatului de pace de la Küciuk-Kainargi, Rusia urmărea, pe de altă parte, extinderea avantajelor dobândite. Cercurile conducătoare de la Petersburg erau conștiente că, fără colaborarea Austriei, obiectivele politicii lor orientale nu puteau avea deplin câștig de cauză. Iată de ce suveranii celor două imperii au acceptat începerea unor ample contacte diplomatice, la nivelul cel mai înalt²⁵. Cu toate că cercurile conducătoare din Imperiul Habsburgic ar fi preferat un vecin slab, ca Imperiul Otoman, în locul unuia ca Rusia²⁶, teama ca nu cumva ultima să tranșeze în favoarea ei, exclusiv, problema succesiunii otomane a determinat diplomația vieneză să trimită la Petersburg pe contele Cobenzl, cu propuneri privind o eventuală partajare a Imperiului Otoman²⁷. Principatele Române, în variantele propuse de Curtea de la Viena, urmau a fi adjudecate, total sau parțial, de Habsburgi²⁸.

Combi-națiile ruso-austriece erau urmărite cu mare atenție de Prusia. Aceasta continua să încerce să-și impună dominația în lumea germană, dar nu neglija afacerile orientale²⁹. Regele Friedrich al II-lea a avut o atitudine „moderată” în chestiunea Bucovinei, deoarece a considerat-o un prilej pentru a obține un echivalent în Polonia, pentru echilibrarea balanței puterii pe Continent³⁰.

Ministrul francez al Afacerilor Străine a condamnat „insolența” domnului Moldovei care amenințase că va chema pe ruși în ajutor, pentru a contracara invazia austrie-cilor. În opinia diplomației franceze, Poarta ar fi trebuit să reacționeze în forță, pentru a înlătura impresia de slăbiciune și a nu fi considerată o putere muribundă³¹. Încercând să nu deterioreze echilibrul balanței politice continentale, Vergennes dorea să realizeze o apropiere

²⁴ Cf., Hurmuzaki, **Documente privitoare la istoria românilor**, Supliment I/1, București, 1886, p. 950.

²⁵ Veniamin Ciobanu, **Informații mai puțin cunoscute privind istoria Bucovinei**, în vol. **O Bukowinie razem czy oddzielnie?**, Warszawa, Pilski Domkultury, Instytut Filologii Słowianskiej Uniwersytetu Warszawskiego, Red. Kazimierz Feleszko, 2000, p. 40.

²⁶ Leonid Boicu, **op.cit.**, p. 218..

²⁷ Hurmuzaki, **Documente**, Supliment I/1, p. 922.

²⁸ Constantin I. Andreescu, **La France et la politique orientale de Catherine II. 1762-1774**, în **Mélange de l'École Roumaine en France**, Paris, 1927, p. 153.

²⁹ Pentru detalii privind politica orientală a Prusiei, în timpul domniei lui Friedrich al II-lea, vezi Erwin Peters, **Die Orientpolitik Friedrichs des Grossen nach dem Frieden von Teschen (1779-1786)**, în *Historische Studien*. Herausgeben von Richard Fester, IV, Heft, Halle, 1914, p. 14-56.

³⁰ Pentru detalii, vezi Leonid Boicu, **op.cit.**, p. 219.

³¹ Vezi, în acest sens, Eudoxiu de Hurmuzaki, **Documente**, Supliment I/1, p. 916.

diplomatică între Franța, Rusia și Austria, încă din anul 1775, când a trimis, în acest scop, la Petersburg emisarii speciali Juigne și Corberon³². Linia politică astfel inaugurată a fost urmată, poate mai mult decât s-ar fi dorit la Versailles, de contele de Saint-Priest, ambasadorul Franței la Istanbul. O dovadă în acest sens a reprezentat-o medierea întreprinsă de diplomatul francez, în favoarea Rusiei, cu ocazia încheierii Convenției de la Ainalî-Kavak. Rezervele diplomației franceze, în privința Rusiei, erau legate de faptul că țintele expansiunii rusești vizau Polonia și Imperiul Otoman, două puteri în declin³³.

Tendența armonizării intereselor expansioniste ale Rusiei și ale Austriei se structura într-o conjunctură când, la începutul anului 1780, diplomația țaristă nu mai acorda nici un fel de încredere regelui Prusiei, ale cărui manevre diplomatice³⁴ au obligat Rusia să abandoneze proiectele privind Principatele. Alte reproșuri vizau presupusa vină, a aceluiași rege, de a nu fi împiedicat lovitura de stat organizată de regele Suediei, Gustav al III-lea. Modificarea regimului politic din Suedia, în toiul războiului ruso-otoman, făcuse Rusia să treacă „prin mari primejdii”³⁵.

A urmat inițiativa organizării unor întâlniri la vârf, ruso-austriece, la Moghilev și Petersburg. Chiar dacă nu s-a realizat nici un fel de acord scris, s-au pus bazele unor runde ulterioare de negocieri, în urma cărora Ecaterina a II-a și Iosif al II-lea au ajuns, se pare, în luna mai 1781, la o variantă structurată a proiectului de alianță, definitivat oficial în anul 1782³⁶.

Simultan cu negocierile purtate cu Rusia, Curtea de la Viena a forțat mâna Porții, reactualizând „pretențiile asupra unui nou teritoriu din Moldova, precum și Oltenia”³⁷. Blocarea tentativei vieneze s-a realizat în urma unei intervenții diplomatice prusiene, conjugată cu împotrivirea Ecaterinei a II-a

³² T.G. Djuvara, **Cent projets de partage de la Turquie (1281-1913)**, Paris, 1914, p. 306-307.

³³ Leonid Boicu, **op.cit.**, p. 221.

³⁴ Vezi, în acest sens, M.S. Anderson, **Europe in the Eighteenth Century 1713-1783**. Second edition, London and New York, Londman, 1979, p. 265-266.

³⁵ **Ibidem**.

³⁶ Pentru amănunte, vezi L. Boicu, **op.cit.**, p. 241. Cei doi suverani își „garantau reciproc statele lor, cu excepția posesiunilor ruse din Asia și a posesiunilor austriece din Italia, se angajau să se asiste reciproc, cu 10000 de infanteriști și 2000 de cavaleriști, împotriva oricărui atac, urmând a se înțelege, în caz de nevoie, asupra acordării unui ajutor sporit. Într-un articol secret, împăratul se obliga să determine Poarta să respecte Tratatul de la Küciuk-Kainargi și Convenția explicativă de la Ainalî-Kavak. În schimb, Rusia garanta Tratatul de la Passarowitz și Belgrad, ca și Convenția din luna mai 1775, privind cedarea Bucovinei” (cf., Andrei Oțetea, **Contribuție la chestiunea orientală**, p. 125); pentru tratatul austro-rus din anul 1781, vezi, îndeosebi, Isabel de Madariaga, **The Secret Austro-Russian Treaty of 1781**, în *The Slavonic and East European Review*, Vol. XXXVIII, Number 90, December 1959, p. 114-145.

³⁷ Veniamin Ciobanu, **Capitolul 1699-1815**, p. 45.

„care nu înțelegea să lase partenerului său posibilitatea de a profita mai mult decât dânsa, de pe urma împărțirii Imperiului Otoman”³⁸.

Țarina, prin scrisoarea din 10 septembrie 1782, și-a dezvăluit planul ca, în eventualitatea izbucnirii unui război ruso-turc, să formeze din Principate un stat „independent”, numit Dacia. Ea avea intenția de a crea și o altă structură statală, „Imperiul Grec”, condus de nepotul său, Constantin. Se reactualiza „proiectul grecesc”, pus pe tapet de diplomația rusă încă din timpul războiului ruso-turc dintre anii 1768 și 1774³⁹. Conform propunerilor de partaj făcute, Rusia ar fi urmat să ia Principatele și partea orientală a Peninsulei Balcanice (Rumelia, Bulgaria, Istanbul, Dardanele, Tracia), în timp ce Austria ar fi acaparat Serbia, Bosnia, Herțegovina, Albania, Macedonia și Moreea. Opoziția puterilor europene a făcut ca acest proiect să nu se realizeze. Dacă el s-ar fi concretizat, Rusia ar fi avut asigurat controlul asupra Mării Negre și a Orientului Mediteranean⁴⁰.

În ceea ce privește cealaltă entitate statală, proiectată de diplomația rusă, sub numele de „Dacia”, ea ar fi trebuit să reunească Moldova, Țara Românească și „Basarabia”, sub conducerea unui suveran de religie ortodoxă, care să inspire egală încredere Rusiei și Austriei. Cele două puteri căzuseră de acord să nu permită alteia să-și impună dominația asupra „Daciei”, ceea ce implica un control strict asupra politicii externe pe care noul stat „independent” urma să o promoveze. Diplomația vieneză a condiționat realizarea celor două proiecte de succese militare, în virtuala confruntare cu Imperiul Otoman, și de un context politico-diplomatic favorabil⁴¹.

Punerea în practică a „proiectului grecesc”, în conexiune cu „proiectul dacic” ar fi provocat, inevitabil, grave complicații internaționale. Diplomația de la Versailles nu părea dispusă, în pofida propunerii de judecare a Egiptului, să renunțe la tradiționala politică de menținere a Imperiului Otoman. Vergennes considera că orice partaj ar fi fost o armă cu dublu tăiș, pentru că Rusia și

³⁸ *Ibidem*, p. 46.

³⁹ Cf., Germaine Lebel, **La France et les Principautés Danubiennes (Du XVI-e siècle a la chute de Napoleon I-er)**, Paris, 1955, p. 55. Detalii în legătură cu acest subiect oferă, pe baza unei largi baze documentare, Edgar Hösch, în **Das sogenannte „griechische Projekt” Katharinas II. Ideologie und Wirklichkeit der russischen Orientpolitik in der zweiten Hälfte des 18. Jahrhunderts**, în *Jahrbücher für Geschichte Osteuropas*, Neue Folge, Bd. 12, 1964, p. 168-206.

⁴⁰ Cf., Germaine Lebel, *op.cit.*, p. 55.

⁴¹ Iosif al II-lea considera că: „Franța putea fi atrasă în susținerea celor două proiecte, dacă i s-ar fi oferit Egiptul, iar Casa de Austria ar fi dorit să ia Hotinul, Oltenia până la Olt, cele două maluri ale Dunării, de la Belgrad până la Nicopole, cu orașele Orșova, Vidin și Belgrad, ca și spațiul situat la est de o linie de demarcație, de la Belgrad până la Golful Dvina, inclusiv Istria și Dalmația venețiană, Moreea, Cipru și Candia ar fi trebuit să fie despăgubirea acordată Veneției” (cf., Andrei Oțetea, **Contribuție la chestiunea orientală**, p. 126).

Austria ar fi obținut poziții strategice care le-ar fi permis să controleze Europa⁴².

Edificată în privința dificultăților, privind cele două proiecte, Rusia s-a orientat spre un obiectiv realizabil, concentrându-și eforturile în vederea „rezolvării problemei, întotdeauna în suspensie, a tătarilor din Crimeea, înainte ca încheierea păcii franco-engleze să redea Cabinetului de la Versailles libertatea de mișcare”⁴³. Iosif al II-lea s-a arătat dispus să sprijine, diplomatic și prin demonstrații militare, proiectul Rusiei în chestiunea Crimeii, în schimbul unei compensații pe măsură.

Preocupată de alipirea Crimeii, Rusia nu a neglijat, nici în acele împrejurări, Principatele. Acest fapt este confirmat, printre altele, și de conținutul scrisorii la care m-am mai referit. Împăratul Iosif al II-lea a fost informat, printre altele, că țarina avea trei motive de nemulțumire față de Poartă, unul dintre ele fiind conduita otomanilor față de Principate⁴⁴. Porții i se imputau abuzurile comise față de populația Principatelor și schimbarea de către sultan a domnilor acestora, fără motive întemeiate. Diplomația rusă incrimina încălcarea prevederilor Tratatului de la Küciuk-Kainargi. Bulgakov, ministrul plenipotențiar al Rusiei la Istanbul, a prezentat Porții, la 4/15 decembrie 1782, un protest oficial, în această privință. Acțiunea lui a fost susținută de internunțul Herbert von Rathkeal care încerca să demonstreze „uniunea perfectă” dintre Rusia și Austria⁴⁵. Ultimatumul prezentat de Bulgakov, asocierea lui von Rathkeal la acțiune, pregătirile serioase de război, care aveau loc în Rusia și Austria, au determinat Poarta să se declare de acord cu cererile Rusiei, poziție confirmată oficial la 17/28 decembrie 1782⁴⁶.

Rusia s-a folosit de situație, finalizând cu Poarta, la 10/21 iunie 1783, negocierile pentru încheierea unui tratat comercial prin care i se asigurau avantaje similare cu cele obținute de Franța, în anul 1740. Tratatul a fost încă un element prin care Rusia își afirma „preponderența” la Istanbul⁴⁷. În document, Principatele erau considerate părți componente ale sistemului vamal otoman, ceea ce ducea la scutirea mărfurilor rusești de taxele de tranzit⁴⁸.

Presiunile Rusiei au obligat Poarta să promulge un sened, în care fixa tributul anual al Principatelor, desființa obligațiile acestora privind grânele,

⁴² Cf., Germaine Lebel, **op.cit.**, p. 56; pentru detalii privind politica orientală a Franței, în perioada dintre 1780 și 1784, vezi și Robert Salomon, **La politique orientale de Vergennes (1780-1784)**, Paris, 1935, p. 36 și urm.

⁴³ Andrei Oțetea, **Contribuție la chestiunea orientală**, p. 127.

⁴⁴ L. Boicu, **op.cit.**, p. 222.

⁴⁵ **Ibidem.**

⁴⁶ **Ibidem.**

⁴⁷ Andrei Oțetea, **Contribuție la chestiunea orientală**, p. 128.

⁴⁸ D.A. Sturdza și C. Colescu-Vartic, **Acte și documente relative la istoria renascerei României**, Vol. I, 1391-1841, București, 1900, p. 171.

vitele și lemnul, obliga pe negustorii turci să plătească „pe loc” achizițiile de mărfuri din Principate. Dacă în privința unor aspecte economice, Poarta a consimțit să satisfacă cerințele Rusiei în privința Principatelor, în problema acordării domniei pe viață a opus o rezistență deosebită⁴⁹.

Problema orientală a înregistrat o nouă complicație, în Crimeea. Șahin Ghirai, restabilit prin forța militară a Rusiei, nu era recunoscut de către Poartă. Rusia considera o asemenea atitudine echivalentă cu o conspirație față de han. La 10 aprilie 1783, Rusia a anunțat, printr-un manifest, necesitatea unei noi intervenții militare în Crimeea. Evenimentele s-au precipitat, datorită abdicării lui Șahin Ghirai și ocupării de către trupele rusești a Crimeii⁵⁰.

Ca urmare, Rusia își instituia controlul asupra întregului țărm nordic al Mării Negre. Provinciile sudice ale Rusiei căpătau frontiere naturale, sigure, fapt deosebit de important, în perspectiva confruntărilor ulterioare cu Imperiul Otoman. Poarta a fost obligată, de către Franța, Anglia, Austria, să recunoască trecerea Crimeii sub stăpânirea Rusiei, actul de cesiune fiind semnat la 8 ianuarie 1784. După încorporarea Crimeii, politica orientală a Rusiei s-a reactivat în „problema Moldovei și a Valahiei”⁵¹. Ambițiile împăratului Iosif al II-lea primiseră o nouă lovitură, singura compensație a Curții de la Viena fiind încheierea Tratatului comercial austro-turc, la 24 februarie 1784⁵².

De aceea, promisiunea inițială a împăratului Iosif al II-lea de acceptare a „proiectului grecesc”, în vederea creării unei bariere între Austria și Rusia, a unui echilibru de forțe în Orientul Europei, a fost ulterior dată uitării. Împăratul avea „ochii deschiși asupra Valahiei și Moldovei, pentru a nu le lăsa rușilor”⁵³. A existat și proiectul de a se interveni militar în Principate, cu scopul de a forța nota, în vederea obținerii unor compensații teritoriale.

Curtea de la Viena a abandonat această variantă, care ar fi atras asupra armatei austriece principala forță de șoc a otomanilor, în timp ce trupele ruse din Crimeea nu ar fi avut nici un fel de probleme. Declanșarea unui război, fără a avea nici un fel de pretext, ar fi expus Casa de Austria blamului întregii Europe. Armata austriacă, ocupând Principatele, ar fi fost obligată să asedieze și să cucerească fortărețele Hotin, Brăila, Galați. Strategii imperiali erau obligați să țină cont de atitudinea ostilă a Poloniei, de un posibil atac prusian, în Boemia și Moravia. Pentru a face față unor asemenea complicații, ar fi trebuit dislocate trupele din Principate.

⁴⁹ Andrei Oțetea, **Contribuție la chestiunea orientală**, p. 128.

⁵⁰ **Ibidem**.

⁵¹ Cf., G.S. Grosul, **op.cit.**, p. 81-82, 84; pentru detalii privind fazele anexării Crimeii de către Rusia, începând cu anul 1771, când trupele rusești au invadat Peninsula, vezi, îndeosebi, Allan W. Fisher, **The Russian Annexation of the Crimea 1772-1783**, Cambridge, At the University Press, 1970, p. 40 și urm.

⁵² Andrei Oțetea, **Contribuție la chestiunea orientală**, p. 129.

⁵³ I.S. Dostian, **Rossiiia i balkanskii vopros**, Moskva, 1972, p. 43.

La toate acestea trebuia să se ia în calcul și vecinătatea Rusiei⁵⁴.

Diplomația imperială considera că restabilirea echilibrului de forțe, după ce Rusia anexase Crimeea, era posibilă doar prin compensații teritoriale, echivalente. Acestea vizau, în luna iunie 1783, Oltenia și regiunea sud-dunăreană, până la Unna. Curtea de la Viena spera să obțină teritoriile cu ajutorul Rusiei și medierea Franței⁵⁵. Puterile Europei erau neliniștite de o eventuală alungare a otomanilor de pe Continent și de aceea nu erau de acord cu încercările Rusiei de a-și impune controlul autoritar asupra Principatelor, sub forma unei aparente „independențe” a acestora. În replică, Rusia nu accepta ocuparea, fie ea și parțială, a Principatelor de către Austria.

Diplomația franceză, după cum am mai menționat, îngrijorată de acțiunile Austriei și Rusiei, a încercat să reactiveze sistemul său de alianțe continentale, format din Turcia, Polonia și Suedia. Se urmărea stoparea expansiunii Rusiei spre centrul și vestul Continentului, în timp ce varianta unei cooperări cu Prusia ar fi temperat tendințele expansioniste ale Curții de la Viena⁵⁶.

Diplomația rusă a speculat, la rândul ei, „prevederile articolului al XI-lea al Tratatului de pace de la Küciuk-Kainargi, care îi acorda dreptul de a numi consuli și viceconsuli în toate acele localități ale Imperiului Otoman, unde ar fi considerat că erau necesari apărării intereselor comerciale ale Rusiei”⁵⁷. Pe baza unui asemenea temei juridic internațional, Poarta a fost obligată să accepte înființarea consulatelor rusești și în Principate. Consulii ruși au constituit o pistă de lansare către Istanbul a tuturor nemulțumirilor și revendicărilor, formulate de exponenții politici autohtoni, contribuind într-o măsură importantă la diminuarea poziției Imperiului Otoman și la întărirea influenței rusești în Principate⁵⁸.

Înființarea consulatelor a constituit o confirmare a faptului că Principatele aveau o situație politică deosebită. Ele nu făceau parte integrantă din Imperiul Otoman. Apariția consulatelor rusești pe teritoriul lor s-a făcut prin tratative punctuale, nu printr-o „simplă extindere a regimului juridic din Turcia propriu-zisă”⁵⁹. De fapt, după cum se știe, introducerea legislației consulare își avea justificarea

⁵⁴ Vezi, în acest sens, Leonid Boicu, **op.cit.**, p. 225-226.

⁵⁵ **Ibidem**, p. 226.

⁵⁶ **Ibidem**, p. 230.

⁵⁷ Veniamin Ciobanu, **La granița a trei imperii**, p. 56; vezi, în acest sens, și Codrin-Valentin Chirica, **Înființarea misiunilor consulare britanice în Principatele Române și activitatea lor până în 1829**, în *Cercetări Istorice*, XVIII-XX, Iași, 2002, p. 362; Paul Cernovodeanu, **The Setting up of the English Consulate in The Romanian Principalities (1803) and its Activity until 1807**, *Revue Roumaine d'Études Internationales*, V (1971), 1 (11), p. 186.

⁵⁸ Leonid Boicu, **op.cit.**, p. 233.

⁵⁹ **Ibidem**.

doar în teritoriile otomane locuite de musulmani, unde „operau legi islamice, neaplicate creștinilor”⁶⁰.

Problema înființării consulatelor rusești în Principate s-a discutat la Petersburg, la 25 august 1775. Oficialitățile ruse au subliniat importanța economică și politică a unor asemenea instituții⁶¹. Trimiși sub pretextul unor afaceri comerciale, agenții ruși au avut ca misiuni prioritare cea mai strictă supraveghere a acțiunilor domnilor și informarea autorităților rusești despre tot ceea ce li se părea suspect⁶². Prevederea expresă a înființării unui consulat general al Rusiei și în Principate a fost inclusă în conținutul Convenției explicative de la Ainalî Kavak (1779). Printr-un ukaz, dat la 7 decembrie 1779, autoritățile ruse l-au desemnat pe S.L. Laskarev ca titular al funcției de consul general, cu sediul la București⁶³.

La început, Poarta s-a opus din toate puterile înființării unui consulat rus în Principate, deoarece acolo comerțul rus se desfășura în condiții normale. Iată de ce, în opinia otomanilor, era inutilă prezența unor agenți consulari ai Rusiei⁶⁴. Altă temere a Porții era alimentată de spiritul turbulent al boierimii din Principate care ar fi găsit un prilej de răzvrătire.

Marele dragoman al Porții a declarat contelui de Saint-Priest că declanșarea unor asemenea complicații ar fi echivalat, pentru Imperiu, cu „aprinderea unui foc, în propria casă”⁶⁵.

Ambasadorul francez la Istanbul, speculând temerile otomanilor, le sugera să ceară Rusiei introducerea regimului consular doar în acele locuri unde populația era „obișnuită” cu acesta⁶⁶.

Iritată de manevrele și tergiversările Porții, care se târguia pentru orice detaliu, la data de 15 ianuarie 1781 țarina Ecaterina a II-a a cerut sprijinul împăratului Iosif al II-lea, preocupat și el de instituirea unor agenții consulare proprii în Principate⁶⁷. Temându-se de posibilitatea unei noi confruntări

⁶⁰ **Ibidem.**

⁶¹ G.S. Grosul, **op.cit.**, p. 76-77.

⁶² Cf., Eudoxiu de Hurmuzaki, **Documente**, Serie Nouă, Vol. I, p. 116.

⁶³ Cf., Constantin Șerban, **Înființarea consulatelor ruse în Țara Românească și Moldova**, în *Studii și Cercetări de Istorie Medie*, I, 1951, p. 61; vezi, în acest sens, și G.S. Grosul, **op.cit.**, p. 76. În legătură cu problema consulatelor străine, în Principate, vezi, mai recent, Veniamin Ciobanu, **Principatele Române în cadrul Problemei Orientale**, în *Istoria Românilor*, Vol. VI, **Români între Europa clasică și Europa Luminilor (1711-18219)**, București, Editura Enciclopedică, 2002, p. 642-654.

⁶⁴ Poarta se temea și de faptul că, după ce Rusia și-ar fi înființat consulatul în Principate, Austria, Polonia și alte state „vor pretinde și ele să aibă consuli”, (cf., Leonid Boicu, **op.cit.**, p. 232).

⁶⁵ **Ibidem.**

⁶⁶ **Ibidem.**

⁶⁷ **Ibidem.**

militare, cu Rusia și Austria, Poarta a acceptat înființarea consulatului general al Rusiei, în Principate, la sfârșitul anului 1781⁶⁸.

A urmat, la data de 16 octombrie 1783, acceptul oficial al Porții și pentru înființarea consulatului Austriei în Principate⁶⁹.

La 7 decembrie 1784, prusianul König anunța pe domnul Moldovei că fusese numit în funcția de consul de regele Friedrich al II-lea. Poarta și-a dat acceptul la începutul anului 1787⁷⁰.

Privind retrospectiv situația Principatelor și implicațiile evoluției *problemei orientale* asupra acestora, în deceniile 7-9 ale secolului al XVIII-lea, se constată că, aflându-se într-o acută criză structurală, Imperiul Otoman fusese obligat să accepte, conjunctural, situația generată de conținutul Tratatului de pace de la Küciuk-Kainargi, din anul 1774. Iată de ce încălcarea clauzelor aceluși tratat a devenit o regulă de conduită, ceea ce a generat recriminările Rusiei, sprijinită de Austria⁷¹, aliata sa. Suzerană a celor două Principate, Poarta a fost determinată să reconfirme respectarea clauzelor privitoare la acestea, din Tratatul de la Küciuk-Kainargi, din cuprinsul Convenției explicative de la Ainalî-Kavak (1779), la care s-a adăugat senedul din 1783, urmat de hatîșeriful din 1784. Ultimul abolea toate „contribuțiile, în afară de tribut, care urma a fi achitat la doi ani, dând domnilor asigurarea că nu vor fi maziliți decât în caz de rebeliune”⁷².

Imperiul Otoman nu a renunțat, totuși, la ideea consolidării poziției sale în Principate, ajungându-se în anul 1786 la depunerea domnilor, fără a se mai consulta cu Rusia. În caz de război, Poarta intenționa să ia ostateci din fiecare

⁶⁸ Cu prilejul eliberării beratului, sultanul ar fi afirmat: „se vede că vine vremea să părăsesc ambele Principate”, (cf., G.S. Grosul, **op. cit.**, p. 80).

⁶⁹ Cf., Leonid Boicu, **op. cit.**, p. 233; vezi, în acest sens, și Steluța Mărieș, **Înființarea agenției consulare austriece în Principatele Române**, în *Danubius*, VI-VII, Galați, 1972-1973, p. 69-79; Hurmuzaki, **Documente privitoare la istoria românilor**, Vol. XIX/1, **Correspondență diplomatică și rapoarte consulare austriece (1782-1797)**. Publicate, după copiile Academiei Române, de Ion I. Nistor, Membru al Academiei Române, București, 1922, p. 14-19; idem, **Documente privitoare la istoria românilor**, Vol. X, **Rapoarte consulare prusiene din Iași și București (1763-1844)**. Adunate, adnotate și publicate de N. Iorga, București, 1897, p. 3; idem, Serie Nouă, Vol. I, p. 189-190; Veniamin Ciobanu, **Principatele Române în cadrul Problemei orientale**, p. 642-654.

⁷⁰ Pentru detalii, vezi L. Boicu, **op.cit.**, p. 233-234. Așa cum am mai menționat, „este neîndoielnic că stabilirea de consulate străine în Principate atestă rolul lor în arena internațională și, implicit, interesul tot mai vizibil pentru ele. Agenții consulari și consulii vor menține treaz acest interes în Cabinetele pe care le reprezentau, vor contribui la diseminarea și adâncirea cunoștințelor în străinătate despre români și, nu mai puțin, vor ascuți relațiile dintre Puteri aici, oferind, totodată, «valahilor» noi căi și un câmp mai larg de acțiune spre și în Europa” (cf., **Ibidem**, p. 234).

⁷¹ **Ibidem**.

⁷² Andrei Oțetea, **Contribuție la chestiunea orientală**, p. 132.

familie boierească, pentru a-și asigura fidelitatea boierilor din Principate⁷³. Poate fi vorba și de o anumită decepție a autorităților de la Istanbul că nu au găsit oameni suficient de docili, pentru a governa Principatele⁷⁴.

Atitudinea dură, tranșantă, a Porții față de domnii Principatelor, în perioada care face obiectul demersului istoriografic pe care îl întreprind, s-a manifestat, pentru început, în cazul domnului Moldovei, Grigore Al. Ghica. După cum se știe, acesta ocupase scaunul domnesc cu sprijinul Rusiei, într-o provincie care trebuia să joace un rol important în eforturile Porții de a contracara planurile expansiunii Rusiei în Orientul Europei⁷⁵. Domnul, confruntându-se cu opoziția celei mai mari părți a boierimii autohtone, avea o singură variantă pentru consolidarea poziției sale interne. În măsura posibilităților, trebuia să evite rășluirea teritoriului Moldovei⁷⁶. Oficialitățile centrale otomane au constatat că opoziția lui la cedarea către austrieci a nordului Moldovei era motivată mai mult de dorința sa de a face astfel un serviciu Rusiei, decât de „necesitatea protejării intereselor Imperiului Otoman”⁷⁷. Într-un memoriu către Poartă, domnul o soma să intervină energic, în calitate de suzerană a Moldovei, pentru refacerea unității teritoriale a acesteia. În caz de neimplicare, urma să se ceară sprijinul unei alte puteri, evident, al Rusiei, singura care putea și era interesată direct să răspundă pozitiv la un eventual apel de acest gen. Atunci, Poarta a decis să-l elimine. O asemenea hotărâre a fost motivată și de intervențiile lui Thughut, internunțul Austriei, la Istanbul. Diplomatul l-a acuzat pe domnul Moldovei că urmărea să creeze noi focare de tensiune, între Austria și Imperiul Otoman, „ceea ce nu putea fi decât în avantajul Rusiei și al său personal”⁷⁸. Convins că Grigore Al. Ghica era un adversar camuflat al Porții, sultanul aștepta prilejul să anuleze focarul de „intrigi și conflicte”, dintre Imperiu Otoman și Rusia⁷⁹. A urmat asasinarea domnului Moldovei, în noaptea de 12/13 octombrie 1777. Crima a provocat stupefacție în Moldova și peste hotare, deoarece „pentru prima dată în istoria poporului român un domn era ucis, în chiar capitala sa, din porunca și de către un trimis personal al sultanului”⁸⁰.

Astfel, Poarta Otomană își manifesta, printr-un asasinat politic, decizia de a nu ceda la presiunile Rusiei care urmărea să-i smulgă acordul pentru „numirea

⁷³ Cf., Hurmuzaki, **Documente**, Serie Nouă, Vol. I, p. 316.

⁷⁴ N. Iorga, **Acte și fragmente cu privire la istoria românilor, adunate din depozitele de manuscrise ale Apusului**, Vol. II, București, 1896, p. 216.

⁷⁵ Veniamin Ciobanu, **La granița a trei imperii**, p. 130.

⁷⁶ **Ibidem**.

⁷⁷ **Ibidem**, p. 131.

⁷⁸ **Ibidem**, p. 138.

⁷⁹ **Ibidem**, p. 147.

⁸⁰ **Ibidem**, p. 148.

pe viață a domnilor Principatelor”⁸¹. Din partea Rusiei nu exista pericolul unei reacții violente, mergând până la declanșarea unui nou conflict militar, ruso-otoman. Domnul, asasinat din ordinul sultanului, se dovedise incapabil să-i împiedice pe austrieci să mai facă un pas, către gurile Dunării. De aceea, singura reacție a Rusiei a constituit-o doar un protest, formal, al ministrului plenipotențiar la Istanbul, Alexandr Stakiev⁸².

Succesorul lui Grigore Al. Ghica, Constantin Moruzi, a organizat, chiar din primele zile ale domniei, un serviciu de spionaj eficient. Așa a reușit să furnizeze Porții date despre situația politico-militară din sudul Poloniei, zonă ocupată de trupele rusești. Analiza informațiilor a determinat oficialitățile otomane centrale să amâne declanșarea unui război cu Rusia, în timp ce Moruzi a intrat în dizgrația marelui vizir, pentru neachitarea obligațiilor bănești, fiind suspectat și pentru demersuri secrete făcute la Viena, pentru a obține titlul de principe al Imperiului Habsburgic și drept de azil, în caz de pericol⁸³.

La începutul anului 1782, după ce împăratul Iosif al II-lea aderase la planurile țarinei Ecaterina a II-a de a împărți Imperiul Otoman, se profila și o apropiere diplomatică otomano-prusiană⁸⁴.

Von Gaffron, trimisul diplomatic al Prusiei la Istanbul, a inițiat demersuri pentru mazilirea lui Moruzi. El a fost secondat de consulul general al Rusiei în Principate, S.L. Laskarev. Acesta din urmă avea și motive personale de nemulțumire, deoarece nu i se acordase atenție suficientă în timpul vizitei de prezentare, la Iași. La insistențele lui Laskarev, se pare că, la 9 iunie 1782, un capugi-baş plecase la Iași, cu misiunea de a aduce la Istanbul „capul” domnului⁸⁵. Intrigile urzite la Istanbul de miniștrii plenipotențiar ai Rusiei și ai Prusiei și tensionarea crescândă a situației din Orientul Europei, iată motivele care l-au determinat pe Moruzi să părăsească scaunul domnesc.

În locul lui a fost numit, la 6 iunie 1782, Alexandru Mavrocordat, zis Deli-bei⁸⁶. Noul domn s-a dovedit amabil față de consulul prusian König, ultimul fiind folosit în relațiile cu agenția consulară austriacă. Lui König i s-a propus o „misiune politică” în Transilvania, ceea ce, în mod efectiv, însemna să culegă informații, în favoarea Porții⁸⁷. Dornic să afle detalii despre apropierea

⁸¹ **Ibidem.**

⁸² Pentru amănunte, vezi N. Iorga, **Acte și fragmente**, Vol. II, p. 141 și urm.

⁸³ Cf., **ibidem**, p. 150 și urm.

⁸⁴ Cf., A.D. Xenopol, **Istoria românilor din Dacia Traiană**, Vol. X, București, 1930, p. 176.

⁸⁵ Dar „știrea era falsă, ca și toate celelalte referitoare la Constantin Moruzi și transmise de diplomatul prusian și care, în realitate, nu reflectau decât ceea ce ar fi dorit el să se întâmple” (cf., Veniamin Ciobanu, **La granița a trei imperii**, p. 69, nota 18).

⁸⁶ Idem, **Relațiile politice româno-polone între 1699 și 1848**, București, Editura Academiei, 1980, p. 144-145.

⁸⁷ Idem, **La granița a trei imperii**, p. 71.

tot mai pronunțată care se contura între Austria și Prusia, sultanul a ordonat executarea „misiunii politice”, dar König s-a eschivat, motivând că era în așteptarea beratului de consul⁸⁸.

Von Gaffron îl informa pe regele Friedrich al II-a despre evoluția situației politice din capitala Imperiului Otoman, consemnând, la sfârșitul lunii octombrie 1782 următoarele informații: „Mourût Le Grand Aumonier du Grand Seigneur. Et le Lendemain Le Munezim Bachi ou chef des Astrologues de même que Le Lieutenant de L’Aga des Jannissaires furent exilés a Adrianople. Ces Evènements ne meritoient aucune attention ailleurs, si ici ils n’inflouaient pas considerablement sur l’esprit du Grand Seigneur et du Ministère, et plus encore Sur le Systeme Politique; par la raison que Le chef des Augures doit toujours predire Les Evenemens majeurs de l’Empire; par Exemple Si la Porte entrera en Guerre ou Si Elle restera en paix. Ces predictions Lui sont ordinairement dictés par le parti dominant du Ministère; et tel Parti domine aujourdhui qui demain Se trouve anéanti. De Sorte que Le Munezim a predit La paix aujourdhui au grès du parti dominant, il peut compter d’être exilé demain par Les Intrigues des partisans de la guerre. Il est constant que L’Exilé avoit predit la Continuation de la paix avec Les voisins de la Porte”⁸⁹.

În *Journal pour le Départ du Courier du 9 Novembre 1782*, von Gaffron amintea că, la 28 octombrie 1782, „le Prince de Moldavie (Alexandru Mavrocordat Deli-bei – n.L.S.) vien d’envoyer a La Porte une Liste des provisions qu’il a préparé pour La Porte. Il lui envoie un tiers de plus qu’Elle n’avoit demandé. Aussi est il mieux vû a La Porte que le Prince de Vallachie (Nicolae Caragea – n.L.S.) qui pretexte des disete”⁹⁰.

La 5 noiembrie 1782, trimisul extraordinar și ministrul plenipotențiar al Rusiei la Istanbul, Iakov Ivanovici Bulgakov, a avut o întrevedere cu demnitarii otomani. În cadrul acesteia „le public assure qu’il reproche aux Turcs d’avoir fait glisser très grand Nombre de Troupes dans la Crimée, ou pretend même qu’il est alle jusqu’à les évaluer a 40.000 Hommes. Mais les Turcs nient la chose tout Net et disent ignorer ce que peut avoir fait et faire encore de Nouveau Chan (Shahin Ghirai – n.L.S.)”⁹¹. Von Gaffron era, însă, sigur că turcii „ne les avoit pas Consulté (pe han – n.L.S.), et qu’en cas qu’il les eut consultés, il ne Lui eussent pas donné le moindre Conseil, envisageant conformement au traité de Cainargick, la Nation Tartare comme une Nation parfaitement

⁸⁸ **Ibidem**, p. 72.

⁸⁹ **Europe and the Porte: New Documents on the Eastern Question**, Volume II, **Swedish Diplomatic Reports, 1798-1799**. Edited by Veniamin Ciobanu. Introduction and Notes by Lucian-Dumitru Dârdală, Iași, Oxford, Portland, The Center for Romanian Studies, 2001, anexa I, p. 188.

⁹⁰ **Loc.cit.**, p. 189.

⁹¹ **Loc.cit.**, p. 190.

indépendante et libre d'agir à l'égard de Leurs Princes comme ils jugeroient bon être pour conservation de Leur indépendance"⁹². La trei zile de la întrevedere, „il se repandit dans Le public le bruit que Schahin Guirai etait enfin entré avec son armée en Crimée et qu'il S'y etoit retabli, de sorte qu'il n'y avoit plus rien a esperer pour Bahtir Guirai. Mais La Porte n'ayant recû aucune Nouvelle directe, on ne Scait par qui ce bruit avoit être repandû"⁹³.

Revenind la atitudinea domnului Moldovei față de consuli străini, dacă s-a dovedit binevoitor față de reprezentantul Prusiei, altfel au decurs lucrurile în raport cu agentul consular al Austriei, Raicevich. Acesta a fost surprins, într-un mod neplăcut, de disprețul, abia mascat, ca și de faptul că Deli-bei a respins, fără drept de apel, toate cererile formulate în problemele de interes pentru Curtea de la Viena⁹⁴.

Domnul a prevenit Poarta că agenții consulari ruși și austrieci ademeneau, prin diverse metode, numeroși locuitori, „transformându-i în supuși ruși și austrieci"⁹⁵. Prin asemenea proceduri erau scoși de sub jurisdicția autorităților moldovenești, se reducea numărul contribuabililor, se diminuau substanțial veniturile visteriei și se aducea „o gravă știrbire a autorității domnești"⁹⁶. Pentru a preveni trimiterea unei comisii otomane speciale care să verifice situația din Principate, reprezentanții diplomați ai Austriei și ai Rusiei la Istanbul au dat asigurări demnitarilor otomani că vor determina pe reprezentanții lor în Principate să respecte cu strictețe „litera și spiritul capitulațiilor acordate de Poartă celor două imperii vecine"⁹⁷. Demersurile repetate, făcute la Istanbul, de diplomații Curților de la Viena și Petersburg, au determinat Poarta să-l înlocuiască pe domn cu marele dragoman Alexandru Mavrocordat, zis Firaris⁹⁸.

Internunțiul Herbert-Rathkeal considera, în corespondența cu Raicevich,

⁹² **Loc.cit.** Demnitarii otomani i-au reproșat lui Bulgakov faptul că „ils Sauvoient seulement qu'avec Les richesses qu'il devoit avoir amassés en si peu d'années, dans un país devenû presque desert, et où la Porte lorsqu'il étoit encore peuplé avoit néanmoins pour subvenir à la Subsistance de Hans dépensé ci devant des grosses Sommes par an, il avoit trouvé moyen d'amasser 39 à 40 mille hommes de troupes hors de la Crimée, et qu'il étoit Sur le point avec cette armée, d'y entrer: Que d'après Les Notices que La Porte en avoit, ces troupes étoient Russes, de même que La Foule des batimens qui entouroient la Crimée"; ca urmare, „les choses étant en cet Etat La Porte ne pouvoit que S'étonner beaucoup de ce que Le Ministre de Russie (Bulgakov – n.L.S.) Se crût en droit de leur faire même jusqu'à l'ombre de reproche" (cf., **loc.cit.**, p. 190-191).

⁹³ **Loc.cit.**, p. 191.

⁹⁴ Veniamin Ciobanu, **La granița a trei imperii**, p. 73.

⁹⁵ **Ibidem.**

⁹⁶ **Ibidem.**

⁹⁷ **Ibidem.**

⁹⁸ **Ibidem**, p. 74.

la începutul anului 1785, că noul domn, „liniștit, rezonabil, civilizat”⁹⁹, nu reprezenta un obstacol în calea realizării politicii orientale a Austriei. Iată de ce, sub pretextul unei recuperări a unor presupuși dezertori austrieci, Curtea de la Viena încerca să provoace o depopulare rapidă și masivă a Moldovei. Bulgakov, ministrul plenipotențiar al Rusiei la Istanbul, l-a autorizat pe consulul general al Rusiei în Principate să coopereze cu agenții consulari austrieci¹⁰⁰.

La rândul său, Alexandru Mavrocordat-Firaris s-a străduit să-și asigure bunăvoința reprezentanților consulari ai Austriei, Prusiei și, mai ales, ai Rusiei. El nu neglija nici relațiile cu Poarta, încercând să apară și ca un domn devotat intereselor acesteia. La începutul anului 1786, Poarta a ordonat domnului din Principate să trimită, „pretutindeni, unde ar considera că era util”¹⁰¹, agenți care să culeagă informații necesare orientării politicii externe a Imperiului Otoman. Interesul Porții pentru Polonia l-a determinat pe domnul Moldovei să trimită la Varșovia pe Nicolae Paharnicul. Acesta urma să primească datele necesare de la rezidentul prusian Bucholtz. Misiunea a eșuat, agentul fiind descoperit și expulzat în Galiția, după care a fost întemnițat la Lwow. Nu este exclusă posibilitatea ca domnul să fi ales, premeditat, un emisar incapabil, „în scopul de a face un nou serviciu Curților de la Viena și Petersburg, divulgându-le, pe o cale indirectă, secretele Porții”¹⁰². În caz de pericol, se putea justifica, în ochii Porții, aruncând „întreaga responsabilitate asupra incompetentului său agent”¹⁰³.

Îndoielile Porții planau asupra domnului, deoarece acesta făcuse, anterior, în calitate de mare dragoman, un mare serviciu Rusiei. El semnase, în numele Porții, forma finală a tratatului de cedare a Crimeii, la 8 ianuarie 1784. Legăturile lui Firaris cu prințul Potemkin au fost descoperite de Durosay, secretarul domnului pentru corespondență franceză. Acesta urma să expedieze dovezile ambasadorului Franței la Istanbul, iar acesta trebuia să informeze demnitarii otomani¹⁰⁴.

Prevenit, în acest sens, domnul Moldovei l-a arestat și l-a trimis la Petersburg. Această acțiune a avut ecouri la Istanbul, unde circula zvonul că Firaris era pregătit să „predea” țara Rusiei. Evenimentele au luat o turnură neașteptată, pentru că, după ce Firaris a obținut, în schimbul unei mari sume de bani, confirmarea domniei, a urmat, în mod surprinzător, mazilirea lui, la 14 decembrie 1786¹⁰⁵.

Temându-se că ar putea fi asasinat din ordinul Porții, Alexandru

⁹⁹ **Ibidem.**

¹⁰⁰ **Ibidem**, p. 75.

¹⁰¹ **Ibidem**, p. 78.

¹⁰² **Ibidem**, p. 78-79.

¹⁰³ **Ibidem**, p. 79.

¹⁰⁴ **Ibidem.**

¹⁰⁵ **Ibidem.**

Mavrocordat-Firaris a cerut și a obținut permisiunea de a se refugia în Rusia¹⁰⁶. În noaptea de 5/6 februarie 1787 a fugit din Iași, în cea mai mare taină, cu ajutorul viceconsulului rus Ivan Lavrentievici Salonski¹⁰⁷.

Poarta a ordonat noului domn, Alexandru Ipsilanti, să plece cât mai rapid la Iași, pentru a normaliza situația. Această măsură se impunea în perspectiva unui nou război cu Rusia, fiind doar o chestiune de timp declanșarea ostilităților¹⁰⁸. Invocând articolul al doilea al Tratatului de pace de la Küciuk-Kainargi, oficialitățile centrale otomane au cerut Rusiei extrădarea lui Firaris. Poarta a protestat și față de „comportarea necorespunzătoare a reprezentanților consulari ai Rusiei, din Principate”¹⁰⁹.

Puterea suzerană era tot mai îngrijorată de faptul că Principatele Române deveniseră „un punct nevralgic” în Orientul Europei, iar „desprinderea de Imperiul Otoman devenise un crez către care înclinau până și domnitorii fanarioți, instrumentele Porții”¹¹⁰.

Temerile Porții erau îndreptățite, pentru că și în Țara Românească domnul Nicolae Caragea, cu toată strădania de a părea fidel puterii suzerane, a întocmit, în luna aprilie 1783, la cererea consulului rus I.I. Severin, un memoriu către ministrul plenipotențiar al Rusiei la Istanbul, Bulgakov. Documentul cuprindea date privind încălcarea de către otomani a clauzelor din Tratatul de la Küciuk-Kainargi, referitoare la Principate. Într-o notă complementară se solicita și acordarea domniei ereditare¹¹¹. Cu toate că „agenda diplomatică” ruso-otomană cuprindea probleme aparent mai „arzătoare” decât cele privind Principatele¹¹² Poarta a încălcat acordurile anterioare, schimbând un domn în anul 1786, fără a se consulta cu Rusia¹¹³. Astfel, a oferit Curții de la Petersburg încă un motiv de a-și continua provocările, pentru declanșarea unui nou război.

Diplomația rusă nu putea să nu speculeze încercarea Imperiului Otoman de a-și exercita drepturile de suzeranitate absolută asupra Principatelor, în pofida unei evidente slăbiciuni militare. La mijlocul deceniului 9 al secolului al XVIII-lea, Imperiul Otoman era preocupat de extinderea rușilor în Caucaz, de imixtiunile Rusiei în comerțul dintre Imperiu și Persia. Acestora li se adăugau

¹⁰⁶ Cf., **Ibidem**, p. 80.

¹⁰⁷ **Ibidem**; vezi, în acest sens, și idem, **Jurnal ieșean la sfârșit de veac**, Iași, Editura Junimea, 1980, p. 64.

¹⁰⁸ Idem, **La granița a trei imperii**, p. 80-81.

¹⁰⁹ **Ibidem**, p. 81.

¹¹⁰ Leonid Boicu, **op.cit.**, p. 238.

¹¹¹ **Ibidem**.

¹¹² Cf., **Ibidem**, p. 207.

¹¹³ Barbara Jelavich, **Istoria Balcanilor. Secolele al XVIII-lea și al XIX-lea**, Vol. I, Iași, Institutul European, 2000, p. 75.

intervențiile Rusiei „în chestiunile administrative din Balcani”¹¹⁴, inclusiv în Principatele Române. Tensiunea era din ce în ce mai mare, datorită acuzațiilor și reproșurilor formulate, reciproc, de cele două imperii¹¹⁵. Acțiunile Rusiei au determinat Poarta să încerce demonstrații de autoritate în Principatele Române, un exemplu fiind, așa cum am mai menționat, mazilirea domnului Țării Românești, Mihail Șuțu, în luna aprilie 1786¹¹⁶.

Cu toate că un nou conflict ruso-otoman devenise doar o problemă de timp, în cursul unei vizite la Iași, Laskarev îl asigurase, cu ipocrizie, pe domnul Alexandru Ipsilanti, că „țarina nu voia război cu turcii”¹¹⁷. Voiajul Ecaterinei a II-a în Crimeea, inspectarea, cu această ocazie, a noii baze navale de la Sevastopol, aflată doar la o zi de mers pe mare de Istanbul, au fost percepute de sultan „drept o provocare premeditată”¹¹⁸. Întâlnirea dintre împăratul Iosif al II-lea și țarina, la Kerson, a reprezentat pentru demnitarii otomani un indiciu indubitabil că se punea la cale un atac concentrat asupra Imperiului Otoman¹¹⁹. Ca urmare, fără a se lăsa intimidată, cel puțin în aparență, otomanii au cerut, în mod expres, extrădarea lui Alexandru Mavrocordat-Firaris și rechemarea viceconsulului rus de la Iași, Salonski. Diplomații ruși au refuzat să accepte asemenea cereri, făcând inutilă o tentativă diplomatică, franceză, de aplanare a conflictului¹²⁰.

O parte a cercurilor conducătoare de la Petersburg admitea că, prin Tratatul de la Küciuk-Kainargi, Rusia avea doar dreptul de a proteja domnia din Principatele Române, urmând a protesta față de Poartă, în cazul înlocuirii lor fără motiv¹²¹. Cu acel prilej, demnitarii ruși au readus în discuție textele capitulațiilor, considerate acte juridice, intrate în dreptul internațional. Partea rusă propunea, pentru evitarea oricărei tensiuni cu Imperiul Otoman în problema Principatelor, „să se fixeze, în mod pozitiv, limitele autorității sultanilor, asupra domnitorilor, și pe ale acestora asupra locuitorilor”, ceea ce nu

¹¹⁴ Andrina Stiles, **Rusia, Polonia și Imperiul Otoman 1725-1800**, București, Editura All, 2001, p. 192.

¹¹⁵ „Poarta nu se putea împăca cu preponderența și achizițiile ruse (protectorat disimulat și ingerințe nedisimulate în Principate, pierderea Crimeii, infiltrarea Rusiei în Georgia, consulatele străine în Principate, libera navigație pe Marea Neagră etc.), iar Rusia nu putea accepta încălcarea angajamentelor luate de Poartă și înscrise în acte bilaterale parafate” (cf., Leonid Boicu, **op.cit.**, p. 249).

¹¹⁶ „Reacția Petersburgului, sprijinită pe tratatul de la Küciuk-Kainargi, nu s-a lăsat așteptată. Poarta nu numai că nu a cedat, dar a depus și pe domnul Moldovei, Alexandru Mavrocordat, care, în calitate de dragoman, iscălise renunțarea Turciei la Crimeea” (cf., **Ibidem**).

¹¹⁷ Veniamin Ciobanu, **La granița a trei imperii**, p. 81.

¹¹⁸ Andrina Stiles, **op.cit.**, 192.

¹¹⁹ **Ibidem**.

¹²⁰ Leonid Boicu, **op.cit.**, p. 251.

¹²¹ **Ibidem**, p. 250.

era posibil, în contextual crizei generale în care se găsea Imperiul Otoman¹²².

Ministrul plenipotențiar al Rusiei la Istanbul, după ce ignorase un ultimatum al Porții, a fost convocat în fața Înalțului Devlet, „unde i s-a prezentat o cerere oficială de retrocedare a Crimeii. Trei zile mai târziu..., a fost închis în Fortăreața celor Șapte Turnuri și se putea spune că războiul începuse”¹²³. Ministrul de externe al Prusiei era informat, din Istanbul, că turcii se hazardaseră, declarând război Rusiei, chiar dacă au avut suficiente motive¹²⁴, antrenând în conflictul declarat și Austria. Începea, astfel, ultima confruntare ruso-austro-otomană a secolului al XVIII-lea. Soarta Principatelor Române a constituit, în timpul războiului, una dintre piesele de rezistență ale combinațiilor politice din cancelariile puterilor europene¹²⁵, preocupate de „redimensionarea echilibrului de forțe”¹²⁶, în Orientul Europei.

*

După cum am menționat, în deceniile 7-9 ale secolului al XVIII-lea Principatele Române au devenit obiect de dispută între Imperiul Otoman și Rusia, ca și între ultima și Austria. Urmărind realizarea programului politicii lor orientale, cele două imperii oscilau între împărțirea Principatelor sau transformarea lor într-un „stat tampon”, aparent independent. Accentuarea crizei din Imperiul Otoman, declinul Poloniei, competiția ruso-austriacă au transformat Principatele, pentru puterile occidentale, în ultimele bastioane de rezistență, spre nord și est, ale Imperiului Otoman, a cărui securitate era grav amenințată de imixtiunea flagrantă a Rusiei în politica internă a Poloniei. Franța și Austria au profitat de tensiunea survenită, din această cauză, în relațiile otomano-ruse, pentru a determina pe sultan să declare război Rusiei, la 6 octombrie 1768. Dacă ne referim la statutul celor două Principate, în raporturile lor cu Rusia, cel puțin la începutul războiului ruso-turc, dintre anii 1768 și 1774, nu s-a pus tranșant problema anexării lor de către Imperiul Rusiei, fiind deja cunoscută opoziția puterilor europene. Diplomația rusă oscila între un obiectiv minimal, conform căruia, în contul indemnizațiilor de război, Principatele urmau să fie date Rusiei timp de 25 de ani, și un obiectiv maximal, reprezentat de o așa-zisă independență a Principatelor, situație care implica așezarea graniței ruso-turce la Dunăre, ca și intrarea Principatelor sub controlul politico-militar al Rusiei.

Proiectul „nobilei despăgubiri”, menit să satisfacă ambițiile teritoriale ale

¹²² **Ibidem.**

¹²³ Andrina Stiles, **op.cit.**, p. 193.

¹²⁴ Cf., N. Iorga, **Acte și fragmente**, Vol. II, p. 225.

¹²⁵ Cf., Veniamin Ciobanu, **Capitolul 1699-1815**, p. 50.

¹²⁶ Idem, **Polonezii și românii în perioada crizei poloneze (a doua jumătate a secolului XVIII)**, în vol. **Kontakty polsko-rumunskie na przestrzeni wiekow**, Suceava, 2001, p. 52.

Rusiei, Austriei și Prusiei, a integrat Principatele în jocul compensațiilor teritoriale.

Principatele, cărora li se recunoștea de către puterile europene o identitate proprie, urmau a fi conduse de domni, autohtoni sau străini, feudatari Poloniei, după modelul ducatului Curlandei. În perspectivă, Rusia putea să-și extindă granițele la Dunăre, prin alipirea Principatelor la Polonia. Realizând că anexarea Principatelor Române trebuia amânată, Rusia a propus sustragerea totală a acestora de sub controlul Porții, existența lor urmând să fie garantată de Curțile de la Viena și Berlin. După un efort militar, care aproape că o istovise, Rusia anunța, în luna decembrie 1771, că a renunțat la varianta independenței Principatelor, ca o condiție pentru încheierea păcii cu Imperiul Otoman.

Cu ocazia lucrărilor Congreselor de la Focșani și București părțile implicate în negocieri urmăreau stabilirea condițiilor retrocedării Principatelor către Poartă, fără a exclude definitiv varianta unui „stat tampon”. S-a manifestat și o evidentă tentativă a factorilor politici autohtoni de a înlătura, cu ajutorul puterilor europene, dominația Porții și de a conserva drepturile și privilegiile boierimii din Principate.

Prin stipulațiile Tratatului de la Küciuk-Kainargi, Rusia a devenit o putere garantă a independenței Crimeii și a privilegiilor Principatelor. Deoarece tocmai primise „dreptul de a vorbi”, în favoarea Principatelor, Rusia s-a străduit să dea impresia unor preocupări active față de problemele acestora.

În realitate, ea urmărea nu rezolvarea lor, potrivit aspirațiilor unei părți a boierimii românești, ci ridicarea prestigiului ca putere protectoare, slăbirea influenței Turciei asupra cercurilor conducătoare fanariote, edificarea unei baze de sprijin în cercurile locale ale boierimii, clerului și patriciatului, obiective cuprinse în politica sa orientală.

După cum se știe, datorită războiului țărănesc condus de Emilian Pugaciov, Rusia avea nevoie, mai mult ca oricând, de sprijinul Austriei, pentru a constrânge Poarta să accepte ratificarea Tratatului de la Küciuk-Kainargi. Agresiunea austriacă în Bucovina a favorizat considerabil sarcina lui Peterson, reprezentantul diplomatic al Rusiei la Istanbul. Acesta a reușit să-i determine pe demnitarii otomani să ratifice tratatul.

Ecaterina a II-a, prin scrisoarea din 10 septembrie 1782, adresată împăratului Austriei, Iosif al II-lea, și-a dezvăluit noile planuri de partajare a Imperiului Otoman. Astfel, în eventualitatea izbucnirii unui război ruso-turc, vroia să formeze din Principate un stat „independent”, numit Dacia.

Conform unei alte variante de partaj, „proiectul grecesc”, Rusia urma să ia Principatele și partea orientală a Peninsulei Balcanice (Rumelia, Bulgaria, Istanbul, Dardanele, Tracia), în timp ce Austriei i-ar fi revenit Serbia, Bosnia, Herțegovina, Albania, Macedonia și Moreea. Opoziția puterilor europene a făcut ca acest proiect, prin care Rusia și-ar fi asigurat controlul asupra Mării Negre și a Orientului Mediteranei, să nu se realizeze. Diplomația vieneză a

condiționat realizarea celor două proiecte de succese militare, în virtuala confruntare cu Imperiul Otoman, și de un context politico-diplomatic favorabil.

Așa cum reiese din scrisoarea trimisă la 10 septembrie 1782 împăratului Iosif al II-lea, Ecaterina a II-a avea, printre alte motive de nemulțumire față de Poartă, și conduita otomanilor față de Principate. Cercurile conducătoare de la Petersburg incriminau încălcarea de către Poartă a prevederilor Tratatului de la Küciuk-Kainargi. Bulgakov, ministrul plenipotențiar al Rusiei la Istanbul, a prezentat Porții la 4/15 decembrie 1782 un protest oficial, în această privință. Acțiunea lui a fost susținută de internunțul austriac Herbert von Rathkeal. Ultimatumul prezentat de Bulgakov, asocierea lui von Rathkeal la acțiune, pregătirile serioase de război care aveau loc în Rusia și Austria au determinat Poarta să se declare de acord cu cererile Rusiei, poziție exprimată de reis efendi la conferința din data de 17/28 decembrie 1782. Privilegiile Principatelor au fost reconfirmate în senedul din anul 1783, „după care a urmat mult dorita anexare a Crimeii”¹²⁷.

Diplomația rusă a speculat și prevederile articolului al XI-lea al Tratatului de pace de la Küciuk-Kainargi, care îi acorda dreptul de a numi consuli și viceconsuli în toate acele localități ale Imperiului Otoman unde ar fi considerat că erau necesari apărării intereselor comerciale. Consulii ruși au contribuit la întărirea influenței rusești în Principate.

După cum am mai menționat, aflat într-o acută criză structurală, Imperiul Otoman a acceptat, conjunctural, situația generată de conținutul Tratatului de pace de la Küciuk-Kainargi, din anul 1774. Iată de ce încălcarea clauzelor aceluiași tratat a devenit o regulă de conduită, ceea ce a generat recriminările Rusiei, sprijinită de Austria, aliata sa.

Suzerană a celor două Principate, Poarta a fost determinată să reconfirme respectarea clauzelor privitoare la acestea, din Tratatul de la Küciuk-Kainargi, din cuprinsul Convenției explicative de la Ainalî-Kavak (1779), la care s-a adăugat senedul din 1783, urmat de hatîșeriful din 1784. Ultimul stabilea că domniile Principatelor vor fi maziliți de către Poartă doar în caz de rebeliune, după consultări cu Rusia.

Imperiul Otoman nu a renunțat, totuși, la ideea consolidării poziției sale în Principate, recurgând în anul 1786 la depunerea domnilor, fără a se mai consulta cu Rusia. Diplomația rusă, preocupată de obiectivele politicii sale orientale, nu putea să nu speculeze încercarea Imperiului Otoman de a-și exercita drepturile de suzeranitate absolută asupra Principatelor, în pofida unei evidente slăbiciuni militare. Astfel s-a ajuns la războiul ruso-austro-turc dintre anii 1787 și 1792.

¹²⁷ Veniamin Ciobanu, **Principatele Române în cadrul Problemei Orientale**, p. 620.

Les implications roumaines à l'évolution de la Question d'Orient dans les décennies 7-9 du XVIIIe siècle (II)

Résumé

Les dernières décennies du XVIIIe siècle furent caractérisées, en ce qui concerne les rapports roumano-polonais, par les mêmes anciennes tendances de la monarchie et d'une partie des magnats envers les Principautés Roumaines, en général, et la Moldavie, en particulier. Situées au carrefour des routes qui menaient soit vers l'Europe Centrale, soit vers les bouches du Danube et la Mer Noire, les Principautés Roumaines continuaient à constituer l'objet de dispute des grands empires, qui convoitaient la suprématie politique de ces zones. L'importance politique des Principautés s'explique par le fait qu'elles continuaient à bénéficier non seulement d'une position géographique, mai également d'une situation spéciale. L'aggravation de la question orientale et, en même temps, du problème polonaise, a mis les grandes puissances européennes devant certains problèmes particulièrement compliqués, dont la solution dépendait, premièrement, du destin des Principautés Roumaines et de la Pologne.